

An artistic illustration of an open book. From the pages, a lush green landscape emerges, featuring a grassy field and a cluster of tall, leafy trees. The background is a soft, hazy sky. The text is overlaid on the right side of the image.

Masungulo
ya
tidyondzo
ta Bibe
ta Vakriste
lavantshwa
na lava va
ha kulaka

**Masungulo ya tidyondzo ta Bibe le ta Vakriste lavantshwa na lava va ha
kulaka**

Copyright © 2022

Charles “Chic” Shaver, *mutinari*

MASUNGULO EKA MUDYONDZI

Sweswi se u Mukriste. U fanele ku dyondza ku kula tanihi Mukriste. U ta kuma tidyondzo ta nhungu leti vulavulaka hi ku kula tanihi Mukriste.

Dyondza dyondzo yin'wana na yin'wana hi wena n'wini. Hlaya Bibe. Hlamula swivutiso hi laha u nga kotaka hakona. Endzhaku, hlangana na mudyondzisi wa wena kumbe mufundhisi wa wena. Va ta ku pfuna. Va ta hlamula swivutiso leswi u nga swi tiviki. Va ta ku pfuna ku twisisa tidyondzo.

U ta kuma ndzimana ya nhloko ya Bibe eka dyondzo yin'wana na yin'wana. Ti dyondzisi tindzimana hi nhloko. U ti mbiluhata. Tindzimana leti ti ta ku pfuna ku kula tanihi Mukriste.

Nkarhi wun'wana, u ta vona marito ya tsariwile ya dzwihatiwa, **kufana na leswi**. Lawa i marito kumbe swivulwa leswi u nga swi tolovelangiki. Emakumu ka dyondzo yin'wana na yin'wana, u ta kuma nongonoko wa marito na tinhlamuselo ta wona to koma.

Xikwembu xa ku rhandza swinene. Xi lava ku va Xikwembu xa wena. Xi lava leswaku u dyondza swin'wana hi xona. U nga vulavula na Xikwembu. U nga kombela leswaku xi ku pfuna. Xi ta ku pfuna ku twisisa. Xi ta ku pfuna ku dyondza.

MASUNGULO EKA MUDYONDZISI

Nyika buku leyi eka Mukriste lontshwa hi nkarhi lowu a nga ponisiwa hi wona, kumbe hi ku hatlisa. Hlohlotela makwerhu ku hlaya tidyondzo na ku hlamula swivutiso hi vuswikoti bya antshwa. Kombela makwerhu loyi ku tirhana na dyondzo yin'we hi nkarhi wun'we. Endla nkarhi evhikini laha u hlanganaka na xichudeni xa wena kutani mi burisana hi dyondzo.

Loko xichudeni lexi xi nga swi koti ku tihlayela, endla nkarhi laha wena u nga ta xi hlayela mi tlhela mi burisana hi dyondzo leyi swin'we. Tanihilaha u languteriwaka ku endlla dyondzo yin'we hi nkarhi wun'we, swi na nkoka ku teka nkarhi wo tala eka dyondzo yin'wana na yin'wana. Pfuna xichudeni ku languta matsalawa eBibeleni. Hlamulani swin'we swivutiso, u endla leswaku xichudeni xi twisisa hungu hinkwaro mi nga se hundzela eka dyondzo leyi landzelaka. (Tinhlamulo leti yelanaka ta kumeka eka Xiengetelwa.)

Dyondzo ya 1

VAKRISTE VA I VA XIKWEMBU

Ndzimana ya mianakanyo:

Yesu a ku, “Vona, ndzi yimile enyangweni, ndza gogondza. Loko un’wana a twa rito ra mina a pfalula nyangwa, ndzi ta nghena endlwini ya yena”
(Nhlabutelo 3: 20)

Eka xivutiso xin’wana na xin’wana xa leswi nga laha hansi, kuma tindzimana ta Biblele ta dyondzo yaleyo eBibeleni kumbe eka Testament Leyintshwa. “Yohana 1: 12” swi vula leswaku eka Buku ya Yohana kavanyisa ka 1, ndzimana ya 12. Kuma nongonoko wa tibuku ekusunguleni ka Biblele. Pfula eka pheji ya laha buku yi sungulaka kona. Kuma ndzimana eBibeleni kutani u yi hlaya. Kutani u hlaya xivulwa xin’wana na xin’wana na xivutiso eka tidyondzo. Tsala nhlamulo hi marito ya wena n’winyi. Kumbe, u tirhisa marito lama humaka eBibeleni. (Tindzimana to huma eka Testamente ya Khale u tsaleriwe tona)

1. Hlaya Yohana 1: 12. Ndzi amukerile Yesu **embilwini ya mina**. Ndzi pfumela leswaku Yesu Kriste i Xikwembu. Yesu I **Muponisi** wa mina. Ndzi **Mukriste**. Leswi swi vula leswaku ndzi n’wana wa Xikwembu xana? (ina kumbe e-e)
2. Yesu i munghana wa hinkwavo lava n’wi amukeleke. Yesu u lava ku nghena **etimbilwini ta hina**. U yimele ku nghena. Kambe, hi fanele ku n’wi rhamba leswaku a nghena. Hlaya Nhlabutelo 3: 20 kutani u hlamula swivutiso leswi nga laha hansi.
 - a) Xana i mani a lavaka ku nghena **etimbilwini ta hina**?
 - b) Xana i mani a faneleke ku hlamula rito ra Yesu?
 - c) Xana Yesu u lava leswaku ndzi endla yini?
 - d) Xana Yesu Kriste u ta endla yini loko ndzi pfula nyangwa wa mbilu ya mina?
 - e) Xana u n’wi pfumelerile Yesu Kriste ku nghena **embilwini ya wena xana**? (ina kumbe e-e)

- f) Xana sweswi i **Mukriste** xana? (ina kumbe e-e)
3. Hlaya Luka 19: 20. Xana Yesu Kriste u tele ku ponisa lava lahlekeke xana? (ina kumbe e-e)

Lavo lahleka ku vuriwa un'wana na un'wana loyi a nga tiviki Yesu tanihi Muponisi.

4. Hlaya Varhoma 3: 23.
- a) Xana hikwalahokayini vanhu va **lahlekile**?
- b) Xana ku nga va ku ri mhaka ya leswaku va dyohile xana? (ina kumbe e-e)
- c) Xana Varhoma 6: 23 loko yi vula yini loko yi ku ku **dyoha** ku na “hakelo” kumbe ku tisa rifu?
- d) Xana leswi swi vula leswaku **xidyoho** xi hambanyisa **vadyohi** na Xikwembu xana? (ina kumbe e-e)

Vadyohi va ya hanya **etiheleni** loko va fa. Kambe Yesu Kriste u nyika **vapfumeri** nyiko ya **vutomi lebyi nga heriki**. **Vapfumeri** va ya hanya **etilweni** loko va fa.

5. Hlaya Varhoma 5: 8. Xana i mani a nga hi fela loko ha ha ri vadyohi?
6. Kuma Buku ya 1 Yohana. Yi le kusuhi na laha ku helaka Testamente Leyintshwa. 1 Yohana hi rin'wana ra mapapila ya Yohana. A yi fani na Buku ya Yohana. Hlaya 1 Yohana 1: 9. Xana Xikwembu xi ta endla yini loko hi tivula **swidyoho** swa hina?

Ku tivula swidyoho swi vula ku pfumela eka **Xikwembu leswaku hi vadyohi**.

7. Esaya 55: 7 yi ri: “Lavo hamboloka a va tshike mahanyelo ya vona layo biha, ni lava nga lulamangiki a va cukumete kule miehleketo leyo biha leyi va nga na yona. Yi tlhela yi ku: “A va tlhelele eka Xikwembu xa hina, kutani Xi ta va twela vusiwana, Xi va **rivalela** swidyoho swa vona hinkwaswo.” Va fanele ku

hundzuka evudyohweni bya vona. Hlamula swivutiso leswi nga laha hansi.

- a) Xana lavo hamboloka va fanele ku tshika yini?
 - b) Xana va fanele ku endla yini hi miehleketo ya vona leyo biha?
 - c) Xana Xikwembu xi ta endla yini loko va hundzuka?
8. Kuma VaEfesa 2: 8-9. Xana hi yihi nhlamulo ya ntiyiso? (a, b, kumbe c) Xana hi yihi ndlela ya mina kumbe ya un'wana ku va a **ponisiwa**?
- a. Ndzi fanele ku endla ntirho wo tala.
 - b. Ndzi fanele ku ringeta ku **tiponisa** hi ndzexe.
 - c. Ndzi fanele ku pfumela eka Yesu Kriste leswaku a ndzi **ponisa**.
9. Hlaya VaEfesa 2: 10
- a) Xana hi fanele ku endla yini endzhaku ka ku **ponisiwa**?
 - b) Xana mitirho leynene ya hi ponisa naa? (ina kumbe e-e)
10. Xana hi dyondza ku tiva mani hi Yesu Kriste? (Yohana 14: 6 na Yohana 14: 9)
11. Hlaya 1 Yohana 5: 13. **Xana vapfumeri** va swi tiva leswaku va na **vutomi lebyi nga heriki** sweswi naa? (ina kumbe e-e)
12. Hlaya Yohana 6: 47
- a. Munhu loyi a pfumelaka eka Yesu u na **vutomi lebyi nga heriki** naa? (ina kumbe e-e)
 - b. Xana leswi swi vula leswaku ndzi ta hanya hi laha ku nga heriki naa? (ina kumbe e-e)
 - c. Xana ndzi ya hanya kwihi loko ndzi fa?
13. Xana wa swi tiva leswaku u n'wana wa Xikwembu xana? Loko u ku ina, u nga vula leswi u swi tivaka hi marito ya wena naa?

Yesu u ku nyikile vutomi lebyintshwa. U n'wana wa Xikwembu. U nga kula njhani tanihi Mukriste? Hi leti tindlela ta nkoka to kula.

*Hlaya Bibe*le masiku hinkwawo. Hlaya Matewu 4: 4. Endzhaku, hlaya buku ya Yohana masiku hinkwawo. Tidyondzo leti ti na swivutiso swo huma eka buku ya Yohana na le ka tibuku letin'wana ta Bibe. Hlaya ndzimana ya mianakanyo eka dyondzo yin'wana na yin'wana. Mbiluhata hinkwato.

Khongela masiku hinkwawo. Vulavula na Xikwembu. A ku na marito yo hlawuleka lama u faneleke ku ma vula. Vulavula na Xikwembu tanihi loko u vulavula na munghana lonene.

Yana ekerekeni ko tala. Yana eka kereke leyi ku chumayiriwaka Bibe. Nghena kereke leyi ku vulavuriwaka hi Yesu. U fanele ku va na van'wana **Vakriste**. Va ta ku pfuna ku va u hanyela Yesu.

Yingisa Xikwembu. Kombela Xikwembu xi ku pfuna. Xi ta ku byela leswi u faneleke ku endla swona. Xi ta vulavula na wena hi Bibe. Xi ta vulavula na wena ekerekeni. Loko u nga swi tivi leswi u faneleke ku endla swona, tivutise, "Yesu u endlile yini?" Nhlamulo yi ta ku pfuna ku yingisa Xikwembu.

*Mbhoniye*la eka van'wana vanhu. Byela van'wana hi leswi Yesu Kriste a nga ku endlela swona. **Mbhoniye**la eka van'wana vanhu leswaku se u **Mukriste**.

Sweswi, u ta twisisa ku antswa leswaku **Mukriste** i yini. Lawa hi wona masungulo ya vutomi bya wena bya **Vukriste**. Ka ha ri na ntsako wo tala lowu nga ta ta!

NONGONOKO WA MARITO

1. **vapfumeri** (*riviti*): vanhu lava pfumelaka eka Yesu Kriste tanihi **Muponisi**; vanhu lava nga amukela Yesu **etimbilwini ta vona**; vanhu hinkwavo lava nga **Vakriste**.
2. **Mukriste** (*rivitimpfelelo*): i munhu loyi a nga **hundzuka evudyohweni** a tlhela a pfumela eka Yesu; i munhu loyi a landzaka na ku yingisa Yesu Kriste.

3. **ku tivula swidyoho** (*riendli*): byela Xikwembu leswaku wa swi tiva leswaku u **mudyohi**; byela Xikwembu hi **swidyoho** swa wena na miehleketo ya wena na mintirho ya wena leyo biha.
4. **eutomi lebyi nga heriki** (*xivulwahava*): vutomi lebyi Xikwembu xi byi nyikaka; vutomi na Xikwembu sweswi na vutomi na Xikwembu hi laha ku nga heriki **etilweni**.
5. **rivalela** (*riendli*): ku ka munhu a nga rihisiwi hikwalaho ka miehleketo na mintirho ya yena leyo biha; (Xikwembu **xa rivalela** xi tlhela xi rivala **swidyoho** swa hina loko hi **hundzuka**.)
6. **tilo** (*riviti*): kaya ra **Vakriste** endzhaku ka rifu.
7. **tihele** (*riviti*): ndhawu laha **vadyohi** va nga ta ya riha milandzu ya vona endzhaku ka rifu.
8. **endzeni ka mbilu ya mina, endzeni ka timbilu ta hina** (*xivulwahava xa switwananisi*): endzeni ka munhu; exikarhi ka vanhu; (Mbilu yi katsa miehleketo, xikongomelo na ku navela ka munhu.)
9. **lahleka** (*riyimela riendli*): ku ka u nga kumi ndlela ya Xikwembu; ku pfumala ku tshemba eka **vutomi lebyi nga heriki**; ku ka u nga tivi Yesu Kriste tanihi **Muponisi**.
10. **hundzuka** (*riendli*): ku kombela **ku rivaleriwa swidyoho** hi Xikwembu; ku sukela **xidyoho** u hundzulukela eka Xikwembu.
11. **pona; ponisiwa** (*riendli*): ku ntshunxeka eka **xidyoho**; (Yesu Kriste wa hi **ponisa** kumbe wa hi basisa eka **swidyoho** swa hina. Hikwalaho, wa hi **ponisa** eka ku va hi ya riha milandzu ya hina **etiheleni**)
12. **Muponisi** (*riviti mpfelelo*): Yesu Kriste; yena loyi a nga hi **ponisa eswidyohweni**.
13. **dyoha** (*riendli*): **swidyoho** (*riviti*): ku endla leswo biha na ku ehleketa leswo biha; ku ka u nga yingisi Xikwembu; miehleketo na mitirho leyo biha.

14. **mudyohi** (*riviti*) munhu loyi a nga landzeleliki milawu ya Xikwembu; munhu loyi a **dyohaka**.
15. **mbhonyela** (*riendli*) ku byela vanhu hi ta Yesu Kriste; byela van'wana hi leswi Yesu kriste a nga ku endlela swona.

Dyondzo ya 2

VAKRISTE VA FAMBA NA XIKWEMBU

Ndzimana ya nhloko:

“A mi si humeleriwa hi miringo leyi tlulaka matimba ya munhu. Xikwembu Xa tshembeka, xi nga ka Xi nga pfumeri leswaku mi hlangana ni ndzingo lowu mi hlulaka” (1 Vakorinto 10: 13)

Vakriste lavantshwa va fana na vana hi mikarhi leyotala. Vana va kula endzhaku ka loko va velekiwile. Vakriste va fanele ku kula tanihi vapfumeri lavantshwa eka Yesu. Vakriste va kula va ri karhi va tshemba Xikwembu. Vakriste va kula hikuva va yingisa Xikwembu. Ku kula loku hi ku vula “Ku famba na Xikwembu” Mikiya a ku, “Hanyani hi ku titsongahata emahlweni ka Xikwembu xa n’wina” (Mikiya 6:8). Mikiya a ri muprofeta eka Tesatamente ya Khale.

Kuma u tlhela u hlaya tindzimana leti landzelaka eBibeleni. Kutani u hlamula swivutiso hi marito ya wena n’wini. Kumbe, u tirhisa marito yo huma eka tindzimana ta Bibe.

1. Buku ya Yohana yi hi byela hi leswi hi faneleke ku fambisa na Xikwembu.
 - a. Hlaya Yohana 8: 12. Xana Vakriste va hanya kumbe ku famba emunyameni xana? (ina kumbe e-e)
 - b. Xana Xikwembu xi lava leswaku hi famba eku vonakaleni loku hi nyikaka vutomi naa? (ina kumbe e-e)
 - c. Hlaya Yohana 1: 37. Xana Vakriste va fanele ku landza mani?
 - d. Hlaya Yohana 2: 5. Xana Vakriste va fanele ku endla hinkwaswo leswi Yesu a va byelaka ku swi endla xana? (ina kumbe e-e)
 - e. Hlaya Yohana 5: 14. Xana Vakriste va fanele va yima ku yingisa Xikwembu ke?
2. Hlaya 1 Petro 5: 8. Xana i mani loyi a nga swi laviki leswaku hi famba na Xikwembu?

3. Hlaya Matewu 4: 1. Xana **sathani** u endle yini eka Yesu Kriste?
4. Hlaya Vaheveru 4: 14-15. Biblele yi vula leswaku Yesu Kriste u ringiwile. Xana Yesu u tinyiketile eka ndzingo xana? (ina kumbe e-e)

Ndzingo na xidyoho a hi nchumu wun'we. **Ndzingo** hi loko u fambisiwa kumbe u rhambiwa ku endla leswo biha. Xana xidyoho i ku endla leswo biha. Xana **ndzingo** i xidyoho? (ina kumbe e-e)

5. Hi fanele ku khongela eka Xikwembu loko **sathani** a hi **ringa**. Hi lwa na **sathani** hi ku pfuniwa hi Xikwembu. Hlaya Yakob 4:7. U ta endla yini loko **sathani a ku ringa**.
6. Hlaya Yakobo 4: 17. Na 1 Yohana 3: 4. Xana xidyoho i yini?
7. Esaya 59: 2 yi ri, "I swidyoho swa wena leswi ku hambanisaka na Xikwembu." Xana swidyoho swa mina swa ndzi hambanyisa na Xikwembu naa? (ina kumbe e-e)
8. Hlaya 1 Yohana 3: 9
 - a. Xana ndzimana leyi ya Biblele yi vula yini eka wena?
 - b. Xana n'wana wa Xikwembu a ya emahlweni a dyoha naa?
9. Hlaya 1 Vakorinto 10: 13. Xana Xikwembu xi hi tshembisa yini? (a kumbe b)
 - a. Xikwembu xi ta ndzi pfuna ku hlula **ndzingo**. Xi ta ndzi pfuna ku ndzi nga **tinyiketeli** eka **ndzingo**
 - b. Xikwembu a xi nga ndzi pfuni ku tlula **ndzingo**. A xi nga ndzi pfuni loko ndzi **ringiwa**.
10. 1 Yohana 2: 1 yi ri Yohana u tsarile buku leyi. Xana hikwalahokayini Yohana a tsarile buku leyi?

11. Hlaya 1 Yohana 2: 1 nakambe. Vakriste a va fanelangi ku dyoha. Xana hi yihi nhlamulo yo antshwa (a, b, c, kumbe d) eka xivutiso lexi? Loko Vakriste va hlawula ku dyoha, va hlawula:
- a va nga pfuni ku dyoha. Va ta vula leswaku i sathani loyi a nga endla leswaku va dyoha.
 - va ta endla wonge hiloko va nga dyohangi na kan'we.
 - vula swidyoho swa wena eka Yesu u tlhela u hundzuka. Kutani u ya emahlweni u hanyela Xikwembu.
 - yima ku hanya vutomi bya Vukriste. Va titwa wonge va nge swi koti ku hanyela Yesu.
12. Hlaya 1 Yohana 1: 9. Xikwembu a Xi swi lavi leswaku hi dyoha. Kambe Xi ta hi rivalela loko hi dyoha? (ina kumbe e-e)
- Wa hi rivalela loko hi tivula swidyoho swa hina naswona hi kombela ku rivaleriwa.
13. Hlaya Yohana 14: 21. Xana hi n'wi kombisa njhani Yesu leswaku ha n'wi yingisa?
14. Hlaya Yohana 10: 27-28. Eka ndzimana leyi “tinyimpfu” ku vuriwa Vakriste. Xana i mani a nga na vutomi lebyi nga heriki?

Yesu i murisi lonene loyi a langutelaka tinyimpfu. Yesu u tiva vanhu hinkwavo lava nga Vakriste. Swi na nkoka ku va Vakriste va landza Yesu xana? (ina kumbe e-e)

Sweswi famba na Xikwembu. U nga **tinyiketeli** eka **ndzingo**. Yingisa Xikwembu. Landza Yesu Kriste masiku hinkwawo.

NONGONOKO WA MARITO

- jabulosi** (*riviti*): moya lowo biha lowu **ringaka** vanhu leswaku va endla leswo biha; moya lowo biha wa matimba swinene; (**sathani** u lwisana na Xikwembu)

2. **muprofeta** (*riviti*): munhu loyi a vulavulelaka Xikwembu; (**muprofeta** u hundzisela mahungu yo huma eka Xikwembu ya ya eka vanhu)
3. **yima** (*riendli*): u nga tinyiketeli eka **ndzingo**; (**Yima** eka ndzimana leyi swi vula ku tiya eHosini. Ku **Yima** swi vula ku ka u nga dyoheli Xikwembu.)
4. **ringa, ringiwa** (*riendli*): ku ringeta ku kuma munhu u n'wi yisa eku dyoheni kumbe eka ku endla leswo biha.
5. **ndzingo, ndzingo** (*riviti*): xin'wana na xin'wana lexi rhambaka kumbe ku rhangela wun'wani eswidyohweni kumbe eka ku endla leswo biha; ntirho wa ku **ringiwa** hi **sathani**; ku va **sathani** a dyohisa munhu.
6. **tshemba** (*riendli*): ku tshemba Xikwembu hi ku hetiseka; va na na ku pfumela, na ku tshemba loku hetisekeke.
7. **tinyiketeli** (*riendli*): ku tinyiketa eka xidyoho; ku endla leswi u nga pfumeleriwangiki ku swi endla.

Dyondzo ya 3

VAKRISTE VA DYONDZA EKA XIKWEMBU

Ndzimana ya nhloko:

“Leswi u swi vulaka, **ndzi swi veka eku enteni ka mbilu yanga**, leswaku ndzi nga ku dyoheli” (Psalm 119: 11).

Bibele Mahungu Lamanene i **Rito ra Xikwembu**. Yi hi byela hi makungu ya Xikwembu hi vutomi bya hina. Yi hi byela hi makungu ya Xikwembu eka misava. Hlaya Bibele masiku hinkwawo ku kuma ntiyiso wa Xikwembu. Hlaya Bibele leswaku u ta dyondza switshembiso swa xona eka hina.

Hlamula leswi landzelaka hi marito ya wena kumbe hi marito yo huma eka tindzimana ta Bibele.

1. Hlaya Yohana 17:17. Xana **Rito ra Xikwembu** ri ntiyiso?

Rito ra Xikwembu i tidyondzo eka hina.

2. Hlaya 2 Timotiya 3: 16. Xana hi swi tivisa ku yini leswaku **Matsalwa** i ntiyiso wa Xikwembu?

Matsalwa hinkwawo ya huhuteriwile hi Xikwembu kumbe ya hlohloteriwile. Leswi vulaka leswaku ya huma eka Xikwembu. Xikwembu xi pfunile miehleketo ya vanhu lava nga tsala Bibele.
--

3. Ya hi byela leswi **Rito ra Xikwembu** kumbe **Matsalwa** ya hi endlelaka swona eka tindzimana leti landzelaka.

- a. Hlaya 2 Timotiya 3: 15. Xana **Rito ra Xikwembu** ri endla leswaku hi tlharihela ku Ponisiwa? (ina kumbe e-e)
- b. Hlaya Yohana 15: 3. Xana **Rito ra Xikwembu** ri hi endla hi va na timbilu leto basa? (ina kumbe e-e)
- c. Hlaya Mintirho 20: 32. Xana **Rito ra Xikwembu** ri hi nyika matimba? (ina kumbe e-e)

4. **Rito ra Xikwembu** i ra nkoka eka Vakriste. Kuma Yohana kavanyisa ka 8. Tindzimana to tala ti hi byela hi leswi hi nga ta swi endla hi **Rito ra Xikwembu**.
- a. Hlaya Yohana 8: 54-55. Yesu Kriste a tiva Xikwembu, Tatana. Xana Yesu u endle yini hi rito ra Xikwembu?
 - b. Hlaya Yohana 8: 37. Vanhu van'wana a va amukeli tidyondzo ta Yesu. A va na ndhawu ya rito ra Yena. Xana leswi swi vula leswaku a va hlayisi **Rito ra Xikwembu**? (ina kumbe e-e)
 - c. Hlaya Yohana 8: 47. Mupfumeri u wela eka Xikwembu ku nga ri eka sathani. Xana vapfumeri va endla yini hi **Rito ra Xikwembu**?
 - d. Xana vapfumeri va yingisa leswi Xikwembu xi swi vulaka? (ina kumbe e-e)
 - e. Hlaya Yohana 8: 31. Xana **mudyondzisiwa** u endla yini hi **Rito ra Xikwembu**?
 - f. Xana vadyondzisiwa va yingisa **Rito ra Xikwembu**? (ina kumbe e-e)
 - g. Hlaya Yohana 8: 51. Xana hi ta va na vutomi lebyi nga heriki njhani?
 - h. Xana i swa nkoka ku yingisa **Rito ra Xikwembu**? (ina kumbe e-e)

Yesu u vule leswaku U yingisa Xikwembu, Tatana wa Yena. Yesu a hlayisa Rito ra Xikwembu . Na hina hi fanele ku yingisa Xikwembu, Tatana wa hina.

5. Hlaya Yohana 14: 23. Xana ndzi n'wi komba yini Yesu loko ndzi yingisa tidyondzo ta yena?
6. Hlaya Yohana 20: 31.
- a. Xana **Rito ra Xikwembu**, leri nga tsariwa ra hi byela hi Yesu, N'wana wa Xikwembu? (ina kumbe e-e)
 - b. Xana Yesu u nyika yini eka mupfumeri?

7. Hlaya Vaefesa 6: 17. Sathani u ringeta ku hi hlula eka vutomi bya hina bya Vukriste. Wa hi ringa naswona u ringeta ku hi endla hi dyoha.
 - a. Xana hi nga tirhisa yini ku hlula sathani?
 - b. Xana i yini tlhari ra Moya?
8. Hlaya Matewu 4: 4; na 4: 10.
 - a. Xana Yesu u n'wi hlamule njhani sathani?
 - b. Hikwalahokayini Yesu a tirhisile tindzimana ta Matsalwa?
9. Hlaya Pisalema 119: 10-11
 - a. Xana Bibe le yi nga ku pfuna njhani leswaku u nga dyohi?
 - b. Xana hikwalahokayini hi teka **Rito ra Xikwembu** hi ri veka embilwini?
10. Xana hi wihi ntiyiso lowu **Matsalwa** ma nga ku pfuna hi wona?
11. Xana Bibe le yi ku pfunile ku kula tanihi Mukriste? (ina kumbe e-e)

Loko nhlamulo ya wena yi ri “ina” xana u nga hi hlamusela hi marito ya wena ntiyiso wa kona?

12. **Mudyondzisiwa** wa Yesu u fanele ku hlaya na ku dyondza Bibe le masiku hinkwawo. Xana u nga hi hlamusela leswaku hikwalahokayini hi marito ya wena?

Hi dyondzile hi laha Mukriste a dyondzaka hakona kusuka eka Xikwembu. Hi dyondzile hi leswaku hikwalahokayini Bibe le yi ri ya nkoka eka **vadyondzisiwa**. Eka dyondzo leyi landzelaka, hi ta dyondza hi ndlela yin'wana leyi Mukriste a nga kulaka hi yona.

NONGONOKO WA MARITO

1. **mudyondzisiwa** (*riviti*): mupfumeri; munhu loyi a landzaka Yesu Kriste; munhu loyi a tsakelaka ku dyondza swo tala hi Yesu; munhu loyi a tsakelaka ku dyondza **Rito ra Xikwembu**.
2. **Huhuteriwile hi Xikwembu** (*ribumabumeri*): swi hume eka Xikwembu.
3. **Rito ra Xikwembu:** (Languta **Rito ra Xikwembu**.)
4. **hlohloteriweke** (*ribumabumeri*): swi huma eka Xikwembu; swi nyika miehleketo eka; (Xikwembu xi **hlohlotele** vanhu lavo kwetsima ku tsala mitirho ya xona.)
5. **Matsalwa** (*riviti mpfelelo*): Bibe; Rito ra Xikwembu; (Xikwembu xi hlohlotele vanhu lavo kwetsima ku tsala Matsalwa.)
6. **tekela marito ya wena embilwini** (*xivulwahava*): ku pfumela na ku yingisa Rito ra Xikwembu; ku dyondza na ku twisisa leswi Xikwembu xi swi vulaka eBibeleni.
7. **Rito ra Xikwembu;** (*xivulwahava*): Bibe; Mahungu Lamanene; Matsalwa; ntiyiso wa Xikwembu; leswi Xikwembu xi byelaka swona vanhu.

Dyondzo ya 4

VAKRISTE VA VULAVULA NA XIKWEMBU

Ndzimana ya nhloko:

Yesu a ku, “Ku fikela sweswi, a mi si kombela nchumu hi vito ra mina, kombelani mi ta nyikiwa” (Yohana 16: 24).

Vakriste va lava ku vulavula na Xikwembu. Xi na matimba ku tlula swilo hinkwaswo etilweni na le misaveni. Hi fanele ku vulavula na yena masiku hinkwawo. Hi fanele ku khongela hi nkarhi wa hina wa kahle masiku hinkwawo. Van’wana va kuma nimpundzu ku ri wona nkarhi wa kahle. Hi fanele ku vulavula na Xikwembu eka ndhawu ley inga miyela. Davhida, u tsarile Tipisalema to tala aku: “Xikwembu, mpundzu wun’wana na wun’wana u twa rito ra mina. Mixo wun’wana na wun’wana, ndzi ku byela leswi ndzi swi lavaka, kutani ndzi yimela nhlamulo ya wena.” (Pisalema 5: 3)

Hi swihi swin’wana leswi Bibe le yi hi byelaka swona hi xikhongelo? Hi ta dyondza nhlamulo eka dyondzo leyi. Hlamula swivutiso leswi landzelaka hi marito ya wena. Kumbe u tirhisa marito yo huma eka tindzimana ta Bibe le.

1. Hlaya Marka 1: 35. Xana Yesu a khongela rini?
2. Hlaya Luka 18: 1. Xana Yesu u ri hi fanele ku khongela ka ngani?
3. Hlaya 1 Vatesolonika 5: 17-18. Xana hi fanele ku endla yini loko hi khongela?

Hi khensa Xikwembu hi leswi Yesu Kriste a nga swi endla.
--

4. “N’wini wa hinkwaswo a a nga ta ndzi yingisa, loko a ndzi lo va ni makungu yo endla leswo biha. (Pisalema 66: 18)
 - a. Xana hikwalahokayini nkarhi wun’wana swikhongelo swi nga hlamuriwi?
 - b. Xana ndzi fanele ndzi ya emahlweni ndzi dyoha embilwini ya mina? (ina kumbe e-e)

5. Hlaya 1Yohana 5: 14

- a. Ndzimana leyi yi hi byela hi leswi hi faneleke ku khongerisa swona? (ina kumbe e-e)
- b. Hi fanele ku khongela njhani?

Hi fanele ku kombela swilo leswi ku nga ku **rhandza ka Xikwembu**. Leswi i swa nkoka eka Vakriste hinkwavo.

6. Hi dyondze hi xikhongelo eka Buku ya Yohana.

- a. Hlaya ndzimana ya nhloko Yohana 16:24. Xana hi wihi **nkateko** wa Vakriste?
- b. Xana swa koteka eka Vakriste ku kombela xin'wana na xin'wana hi vito ra Yesu xana? (ina kumbe e-e)

Hambiswiritano, Vakriste va fanele va khongela leswaku **ku rhandza ka Xikwembu** ku endleka.

- c. Hlaya Yohana 14: 13. Yesu u hlamula swikhongelo swa hina. Xana i mani a faneleke ku kuma ku **dzuneka**?

Hi **dzunisa** Xikwembu Tatana eka leswi xi swi endleke.

- d. Hlaya Yohana 15: 7. Xana hi fanele ku endla yini leswaku Yesu a hlamula swikhongelo swa hina?

Hi fanele ku tikarhatela ku tshama eka Yesu mikarhi hinkwayo. Xikwembu xi ta hi pfuna ku n'wi hanyela.

7. Hlaya Matewu 21: 22. Xana ndzi fanele ku endla yini leswaku ndzi kuma nhlamulo ya xikhongelo?

Swi vula leswaku ndzi fanele ku tshemba Xikwembu. Ndzi fanele ku pfumela eka yena leswaku a ta hlamula swikhongelo swa mina.

8. Hlaya tindzimana leti u tlhela u ehlekta hi muxaka wa swilo leswi u faneleke ku swi khongelela.

- Matewu 6: 11
- Matewu 9: 38
- ζαφιλιπιωα 1:9
- 1 Τιμοτιωα 2:2
- Ψακοβο 1: 5

9. Hlaya Matewu 26: 41. Xana ndzi fanele ku endla yini loko ndzi ringiwa leswaku ndzi dyoheni?

Xikwembu xi ta hi pfuna leswaku hi nga dyohi. Hi nga kombela leswaku Xi hi pfuna.

10. Xana Yesu u lava leswaku hi khongela njhani? (a, b, kumbe c) Yesu u lava leswaku hi:

- a. Hi tirhisa marito ya kahle ya vukhongereri.
- b. Hi vula ntsena marito lama nga eBibeleni.
- c. Hi n'wi byela leswi hi swi twaka etimbilwini ta hina.

11. Xana u na kungu ra nkarhi wa wena wa ku khongela? (ina kumbe e-e)

12. Xana u nga endla yini hi ku vulavula na Xikwembu? Hlamusela hi xivulwa xin'we kungu ra wena ra xikhongelo.

Xikhongelo i **nkateko**! U nga vulavula na Xikwembu. Xi na matimba ya ku hlamula swikhongelo swa wena. Xikwembu xa ku rhandza swinene. Xa ku **katekisa** masiku hinkwawo. Xi ku katekisa hi swilo swo tala. Xi ku **katekisa** na hi tindlela to tala.

Sweswi, u nga endlela Xikwembu swin'wana. Dyondza eka dyondzo leyi landzelaka leswi u nga swi endlaka.

NONGONOKO WA MARITO

1. **katekisa** (*riendli*): ku nyika swilo swa kahle; ku pfuna hi ndlela ya nkoka, ku ku tsakisa.
2. **kwetsima** (*riviti*): dzunisa, xixima, na ku gandzela.
3. **nkateko** (*riviti*): swiendlo swa xiyimo xa le henhla; (Xikhongelo hi yin'wana ya **mikateko** ya Vakriste. Hi vulavula na Xikwembu ku fana na loko hi vulavula na munghana wa le kusuhi. Hi nga kombela Xikwembu Tatana leswi hi swi lavaka. Leswi hi swona swi endlaka leswaku xikhongelo xi ri xa **nkateko** lowukulu eka Vakriste.)
4. **vukhongeri** (*rihlawuri*): ri hlamusela swin'wana swa vukhongeri kumbe kereke; (Hi tirhisa marito ya vukhongeri loko hi vulavula hi vukhongeri kumbe kereke.)
5. **tshama** (*riendli*): tshama; tshama eka ndhawu yin'we: (eka ndzimana leyi, **tshama** swi vula ku hanyela Yesu Kriste. Hi hlawula ku tshama na Kriste ku nga ri ku n'wi sukela.)
6. **ku rhandza ka Xikwembu** (*xivulwahava*): leswi Xikwembu xi swi lavaka eka vanhu hinkwavo; (Ku rhandza ka Xikwembu.)

Dyondzo ya 5

VAKRISTE VA AVELANA NA XIKWEMBU

Ndzimana ya nhloko:

“Hambi ma dya, hambi ma nwa, hambi mi endla yini na yini, endlani hinkwaswo ku dzunisa Xikwembu.” (1 Vakorinto 10: 31).

Xana u nga xi khongela xikhongelo lexi?

*Xikwembu, ndza ku tshemba swinene. Ndza tshemba leswaku u ndzi ponisile. Ndzi ta ku hanyela hi ku hetiseka. Ndzi ta ku tsakisa. Ndzi lava ku ku tirhela. Ndzi lava ku **avelana** na wena hinkwaswo leswi ndzi nga na swona. Ndzi lava ku **avelana** na wena xiviri xa mina. Hi vito ra Yesu ndza khongela. Amen.*

Muapostola Pawulo a tsalela Vakriste va le Korinto papila. A va byela ku endla hinkwaswo leswi tlakusaka ku kwetsima ka Xikwembu. Hlaya ndzimana ya nhloko nakambe. Hi fanele ku vutisa xivutiso lexi eka hinkwaswo leswi hi swi endlaka: Xana swi **dzunisa** Xikwembu xana?

1. Hlaya Matewu 22: 36-40.
 - a. Xana ndzi fanele ku rhandza Xikwembu njhani?
 - b. Xana ndzi fanele ku rhandza munhukuloni njhani?
2. Hlaya 1 Yohana 5: 2-3. Xana ndzi ri kombisa njhani rirhandzu eka Xikwembu? Ndzi ri kombisa njhani eka vanhu van'wana?
3. Yohana u hi byela hi ku hanyela ku tsakisa Xikwembu.
 - a. Hlaya Yohana 12: 24- 25. Xana ndzhoho ya koroni yi endla yini loko yi nga se humesa mbewu leyo tala?

Ndzhoho yi ya emahlweni yi hanya endzeni ka mbewu leyintshwa. **Ndzi** ta hanyela Yesu. Kambe ndzi ta fa **emisava**. Ndzi ta hundzukela **misava**. **Ndzi** ta yingisa Xikwembu hi ku hetiseka. Yesu u ndzi nyike vutomi.

- b. Xana hikwalahokayini ndzi fanele ku landza na ku tirhela Yesu? (Yohana 12: 25)
- c. A ndzi fanelangi ku va na **vuciva**. Yesu u te i yini lexi Tatana wa Yena a nga ta endlela vanhu hinkwavo lava n'wi tirhelaka? (Yohana 12: 26)
- 4. Hlaya 2 Vakorinto 5: 17. Se ndzi Mukriste. Ndzi na **maendlelo** mantshwa eka vanhu hinkwavo na le ka swilo hinkwaswo. Xana ndzi le ka ndyangu wihi sweswi?

Ndzi wela eka Yesu. Munhu wa khale u fambile. Sweswi, se ndzi munhu lontshwa eka Yesu. Ndzi vona swilo hi ndlela yintshwa. Se ndzi na **maendlelo** yantshwa ya swilo.

- 5. Hlaya Luka 6: 38. Sweswi, ndzi lava kusukela swilo. Xana hi swihi leswi ndzi nga laviki ku tihlayisela swona?
- 6. **Muapostola** Pawulo a tsala hi **maendlelo** eka swilo. Hlaya Vaefesa 4: 28. Kutani, u hlaya nongonoko lowu nga laha hansi. Hlawula **maendlelo** manharhu mayelana na swilo. (a, b, c, d, e, kumbe f)
 - a. U nga tshuki u yiva.
 - b. Vana mutirhi wa kahle.
 - c. Tihlayisele hinkwaswo. u va na **vuciva**.
 - d. Avelana leswi u ng ana swona na lava pfumalaka.
 - e. Yiva loko swi koteka.
 - f. Loloha. U nga tirhi.

Ndzi vona vanhu hi ndlela yintshwa. Ndzi na **maendlelo** mantshwa eka vanhu van'wana.

- 7. Xana ndzi va komba yini vanhu van'wana loko ndzi **va twela vusiwana?** (Vaefesa 4: 32)

8. Hlaya 2 Vakorinto 6: 14. Xana i vamani lava ndzi faneleke ku ka ndzi nga tikatsi na vona?

Leswi vulaka leswaku a ndzi fanelangi ku pfumela ku yisiwa eswidyohweni. Ndzi tivona ndzi ri eka ndlela yintshwa. Ndzi na **maendlelo** yantshwa ya mina n'winyi.

9. Hlaya 1 Vakorinto 6: 19.

- a) Xana i mani a hanyaka eka mina? Hikwalaho, ndzi fanele ku hlayisa miri wa mina. A ndzi fanelangi ku endla leswi nga ta vavisa miri wa mina.
- b) Xana hikwalahokayini ndzi fanele ku hanya hi vukheta?

Ndzi ta tirhisa nkarhi wun'wana na wun'wana ku endla leswinene. (Vaefesa 5: 15-16)

10. Hlaya 1Yohana 2: 10. Xana i mani ndzi faneleke ku n'wi rhandza?

Leswi swi vula leswaku ndzi fanele ku rhandza vanhu hinkwavo. "Makwerhu" swi katsa munhu un'wana na un'wana emisaveni.

11. Xikwembu xi tumbuluxile vanhu hinkwavo. Sweswi, hlaya 1 Yohana 2: 15-16. Xana i vamani lava ndzi nga fanelangiki ku va rhandza?

A ndzi fanelangi ku rhandza swilo swa **misava**. Ndzi fanele ku fambela ekule na swa **misava**. Ndzi fanele ku rhandza Xikwembu kutlula swilo hinkwaswo.

12. Hlaya 1Vakorinto 6: 20. Xana hikwalahokayini Xikwembu xi lava leswaku hi xi **dzunisa** na ku xi tlakusa?

Hi "xaviwile hi nxavo." Ku xaviwa hi nxavo swi vula leswaku Yesu u hi ferile ku hi kutsula eka xidyoho. "Nxavo" i rifu ra Yesu.

13. Hlaya Matewu 6: 33

- a) Xan i yini leswi hi swi vonaka kumbe leswi hi swi rhandzaka hinkwerhu?

b) Xana i yini swin'wana leswi hi faneleke ku swi lava?

Xikwembu xi ta langutela swilaveko swa hina.
--

14. Hlaya Marka 10: 29-30. Vakriste va fanele ku landza Yesu. Xana va ta ya kuma yini eka misava leyi landzelaka?
15. Xana u nga hlamusela hi xivulwa xin'we leswaku u ta **avelana** njhani vutomi bya wen ana Xikwembu?

Sweswi hi swi tiva ku antswa ku **avelana** vutomi bya hina na Xikwembu. Hi nga swi kota ku **avelana** vutomi bya hina na vanhu van'wana. Hi nga va na tintswalo na **ntwelavusiwana** eka van'wana. Leswi swi **dzunisa** Xikwembu. Hi nga vulavula na vanhu van'wana hi Yesu Kriste. Hi nga tirhisa **nkarhi** wun'wana na wun'wana ku **avelana** na Yesu. Lexi landzaka, hi nga dyondza ku **avela** van'wana hi ta Yesu.

NONGONOKO WA MARITO

1. **Muapostola** (*riviti*): murhangeri eka kereke leyo rhanga ya Vukriste; mudyondzisiwa wa nkoka kumbe mulandzeri wa Yesu Kriste.
2. **maendlelo** (*riviti*): mavonelo, miehleketo, kumbe matitwelo eka swilo kumbe eka munhu; (**Maendlelo** hakanyingi ma hi lawula eka leswi hi swi endlaka.)
3. **ntwelavusiwana** (*rihlawuri*): ku rhandza vanhu van'wana na ku va na mhaka na swilaveko swa vona; (Xikombiso, loko Vakriste va phamela lava pfumalaka swakudya, va na **ntwelavusiwana**.)
4. **dzunisa** (*riendli*): ku nyika minkhenso, ku dzunisa, kumbe ku xixima wun'wana.
5. **nkarhi wa kahle** (*riviti*): nkarhi wa ku endla swin'wana.
6. **kululama** (*riviti*): ku pfumala xidyoho; ku lulama, ku va wa kahle emahlweni ka Xikwembu.
7. **vuciva** (*rihlawuri*): ku hanyela ku titsakisa mina n'winyi; ku ka u nga ehleketeleli van'wana naswona u ehleketa hi wena ntsena.

8. **avela** (*riendli*): ku avelana na van'wana leswi ndzi ng ana swona.
9. **misava** (*xivulwa hava*): xin'wana na xin'wana lexi ndzi sivelaka ku landza Yesu; (**Misava** yi katsa maendlelo lamo biha lama vavisaka miri. Yi katsa **maendlelo** yo biha lama endlaka leswaku hi teka tindlela to hoxeka. Ku katsa na vanhu lava ringetaka ku dyoha. **Misava** yi katsa hinkwaswo leswi endlaka leswaku hi rivala Xikwembu.)

Dyondzo ya 6

VAKRISTE VA VULAVULELA XIKWEMBU

Ndzimana ya nhloko:

“Yesu a ku, ‘Ndzi landzeni, ndzi ta mi endla vaphasi va vanhu’ ((Matewu 4: 19).

Munhu un’wana a ri na munghana wa yena loyi a vabya. Endzhaku, munhu loyi a vona munghana wa yena. Munghana wa yena a hanye kahle. “Ndzi kumile dokodela loyi a nga ndzi tshungula,” k uvula munghana. “Xana i mani vito ra yena?” wanuna a vutisa munghana wa yena. “A ndzi nga ku byeli,” munghana a hlamula. Wanuna a famba a tsanile. Na yena a lava ku ya eka dokodela lowa matimba.

Lexi ko va xitori ntsena. Kambe xitori xi hi tsundzuxa hi Vakriste van’wana. Mikarhi wun’wana, Vakriste a va byeli van’wana hi Yesu Kriste. Yesu a nga pfuna vanhu hinkwavo. A nga va horisa na le ka swidyoho swa vona. Vakriste va fanele ku byela van’wana hi Yesu. Vumbhoni byi vula leswi Yesu a nga ku endlela swona.

1. Hlaya Luka 8: 39. Yesu a horisa munhu loyi a ri na mimoya yo biha. Wanuna loyi i mbhoni ya kahle. U fambile na madoroba hinkwawo. Xana wanuna loyi u vule yini hi Yesu?
2. Buku ya Yohana yi hi dyondzisa ku vula vumbhoni. Hlaya Yohana 3: 32. Endzhaku, hlawula nhlamulo ya kahle. (a, b, kumbe c). Ku mbhonyela kumbe ku nyika vumbhoni swi vula ku avelana:
 - a) leswi u nga swi dyondza etibukwini.
 - b) leswi un’wana a nga ku byela swona.
 - c) leswi u swi vonaka na leswi u swi twaka wena n’wini.
3. Hlaya Yohana 1: 40-41
 - a) Andiriya a kuma makwerhu. Xana a ku ri mani vito ra makwerhu wa yena?

- b) Andiriya a ku ka Petro, “Hi kumile **Mesiya**.” Xana i mani a nga teka makwerhu wa yena a n’wi yisa eka Yesu.

Andiriya a ri **mbhoni**. A **phasa vanhu**.

4. Hlaya Yohana 6: 28-29. Xana wa pfumela eka Yesu Kriste, **Mesiya**? (ina kumbe e-e)

Leswi hi leswi Xikwembu xi lavaka leswaku hi endla swona. Lowu i ntirho wa Xikwembu. (Yohana 6: 28-29)

5. Hlaya Yohana 15: 16

- a) Xana Xikwembu xi lava leswaku Vakriste va tswala yini?
b) Xana hi **tswala mihandzu** hi nkarhi wihi?

Hi vaphasi va vanhu loko hi tswala mihandzu.

6. U nga va muphasi wa vanhu kutani u tswala mihandzu.

- a) Xana i yini lexikulu lex xi nga ku humelelela?
b) Xana u nga tsala nhlamulo ya wena hi xivulwa xin’we?
c) Xana ku na loyi u nga n’wi byela hi swona? (ina kumbe e-e)
d) Xana Vakriste va nga va na tintswalo njhani eka van’wana?

Leyi hi yin’wana ya tindlela leti Vakriste va nga **tswalaka mihandzu** hayona.

7. Hlaya Matewu 28: 18-19. Xana Yesu u hi byela ku hi endla vadyondzisiwa hi vamani?

Hikwalaho, hi fanele ku va **khuvula**. **Nkhuvulo** hi yin’wana ya tindlela ta ku mbhoniyele. **Nkhuvulo** wu komba vanhu lavan’wana leswaku se hi Vakriste.

8. Hlaya Mintirho 8: 35-38.

- a) Xana Vakriste lavo sungula va khuvuriwe rini?

Leswi a swi komba leswaku va pfumela eka Yesu, **Mesiya**.

- b) Xana u khuvuriwile? (ina kumbe e-e)
 - c) loko u nga khuvuriwangi, xana u le ku ehleketeni hi swona naa? (ina kumbe e-e)
9. Hlaya ndzimana ya nhloko. (Matewu 4: 19) Xana Yesu u te u ta hi endla yini?
10. Ndzi tiyimiserile ku mbhonyela hi Yesu. (1 Petro 3: 15) Xana i yini ndzi nga lulamela ku xi nyika?

Ndzi fanele ku va ready ku hlamula swivutiso hi ripfumelo ra mina. Ndzi fanele ku va ready hi ku mbhonyela swa Xikwembu.

11. Hlaya Mintirho 17: 16-17 na 20: 20. Xana Muapostola wihi loyi a nga hlangana na vanhu esinagogeni na le Makete?

Namuntlha, u fanele ku tilulamisela ku mbhonyela kun'wana na kun'wana.

12. Hlaya Yohana 14: 6
- a) Xana hikwalahokayini hi fanele ku mbhonyela hi Yesu Kriste?
 - b) Xana Yesu u ri hi yena mani?

A ku na munhu loyi a nga ta ta eka Tatana loko ku nga ri hi Yesu. Yesu hi Yena a ri yexe a nga ndlela ya ku hi yisa eka vutomi lebyi nga heriki.

13. Ndzi nga mbhonyela hi Yesu Kriste. Xana munhu loyi a nga n'wi tiviki Yesu ndzi nga n'wi byela yini? Xana hi yihi nhlamulo eka letI nga laha hansi? (a, b, c, d, kumbe e)
- a. Hakelo ya xidyoho i rifu. Kambe nyiko ya mahala leyi Xikwembu xi nga hi nyika yona i vutomi lebyi nga heriki. (Varhoma 6:23)
 - b. Vanhu hinkwavo va dyohile. (Varhoma 3: 23)

- c. Esya 53: 6 yi ri: “Hinkwerhu a hi fana ni tinyimpfu leti lahlekeke, un’wana na un’wana a tifambela hi ndlela ya yena; hambiswiritano, Hosi Xikwembu xi tekile swidyoho swa hina xi swi rhwexa munhu loyi.” Leswi swi vula leswaku Yesu u file ematshan’weni ya hina a fela swidyoho swa hina.
- d. Hinkwavo lava pfumelaka eka Yesu, **Mesiya**, I van ava Xikwembu. (Yohana 1: 12)
- e. Hi fanele k uvula leswi hinkwaswo (hinkwaswo swa a, b, c na d swa laveka).

14. Hlaya Mintirho 14: 21-22

- a. Xana hi nga va pfuna njhani Vakriste lavantshwa?
- b. Xana hi nga swi kota ku va pfuna va va Vakriste vo itya? (ina kumbe e-e)
- c. Xana hi nga va **hlohlotella** ku tshama entiyisweni eka ripfumelo ra vona eka Xikwembu? (ina kumbe e-e)

15. U na vumbhoni. Vakriste va fanele ku katsa swilo swinharhu eka **vumbhoni** bya vona:

- Λεστω α νδζι ρι ξισωονα νδζι νγα σι πα Μυκριστε.
- Λεστω νδζι νγα σωι ενδλα κυ πα Μυκριστε.
- Λεστω Ψεσυ α πυλακα σωονα εκα μινα.
- Ηιλαηα Ψεσυ α νγα μυνηγανα ωα μινα.
- a. Xana u nga tsala **vumbhoni** byo koma lebyi u nga byelaka munghana?
- b. Xana ku na vanhu lava u va tivaka van ga riki Vakriste? (ina kumbe e-e)
- c. Xana u nga ndzi tsalela mavito yanharhu ya vona?

Ku nga va vandyangu kumbe vanghana. Ku nga va vaakelani kumbe vatirhikulobye
--

- d. Xana u nga va khongelela vanhu lava? (ina kumbe e-e)
- e. Xana u nga va nyika vumbhoni? Xana u nga va hlayela **vumbhoni** bya wena? Xana u nga va **hlohlotela**? Ku va munghana wa vona? (ina kumbe e-e)

U dyondzile leswaku Vakriste hinkwavo va lava ku nyika vumbhoni. Kambe, u nga va u chava ku nyika **vumbhoni**. Xana i mani a nga ta ku pfuna loko u chava? Xana i mani a nga ta ku nyika matimba yo vulavula? Dyondzo leyi landzelaka yi ta hlamula swivutiso leswi.

NONGONOKO WA MARITO

1. **nkhuvulo** (*riviti*): endlelo ra nkoka ro tirhisa mati eka Vakriste lavantshwa; (**Nkhuvulo** wu komba leswaku munhu u pfumela eka Yesu tanihi muponisi. Eka **nkhuvulo** munhu wa tihlawulela ku vekiwa ehansi ka mati. Kumbe u hlawula ku cheriwa hi mati kumbe ku fafazeriwa hi mati.)
2. **khuvula** (*riendli*): I ku tirhisiwa ka mati eka Vakriste lavantshwa ku ri ndlela yo hetisisa; (Languta ku **khuvula**.)
3. **ku tswala mihandzu** (*xivulwa*): ku pfuna vanhu van'wana va tiva na ku amukela Yesu tanihi Muponisi; humesani kumbe mi endla vapfumeri mi va tisa eka Yesu.
4. **hlohlotela** (*riendli*): ku tirhisa marito kumbe swiendlo ku endla leswaku un'wana a twa a antswa emoyeni; ku nyika ntshembo; ku pfuna na ku tsundzuxa wun'wana.
5. **vaphasi va vanhu** (*xivulwa*): Vakriste lava mbhonyelaka hi Yesu Kriste; vanhu lava pfunaka van'wana ku tiva hi ta Yesu.
6. **phasa vanhu** (*riendli exivulweni*): **mbhonyela** swa Yesu Kriste; pfuna van'wana ku tiva Yesu.
7. **Mesiya** (*riviti mpfelelo*): Yesu Kriste; loyi a nga rhumeriwa hi Xikwembu.
8. **sinagogo** (*riviti*): kereke kumbe ndhawu laha Vayuda va gandzelaka kona.

9. **vumbhoni** (*noun*): marito lama hlamuselaka leswi Yesu a nga xiswona;
(Hakanyingi munhu u nyika **vumbhoni** ekerekeni.)
10. mbhonyela (*riendli*): ku vula leswi Yesu a nga ku endlela swona;
mbhonyela Yesu tanihi Muponisi.
11. **mbhoni** (*riviti*): i munhu loyi a vulaka leswi Yesu a nga swi endla.

Dyondzo ya 7

VAKRISTE VA FANELE KU TATIWA HI MOYA LOWO KWETSIMA

Ndzimana ya nhloko:

“Talani hi moya lowo kwetsima” (Vaefesa 5: 18)

Mukriste a nga ku: “Ndzi lava ku endla swo tala swa Xikwembu, ndzi tsanile. Ndzi lava matimba lamotala. Leswaku ndzi ta kota ku endla swo tala swa Xikwembu.” Ku na nhlamulo yin’we eka xilaveko lexi. Mukriste u lava ku tatiwa hi **Moya lowo Kwetsima**. Muapostola Pawulo a ku, “Talani hi **Moya**.” (Vaefesa 5: 18)

1. Yesu Kriste a dyondzisa vadyondzisiwa va yena. A va dyondzisa hi **Moya lowo Kwetsima**. Yohana a tsala swin’wana swa leswi Yesu a nga va dyondzisa. Hlaya Yohana 7: 38-39. Yesu u ri Mukriste u ta amukela yini?

Moya lowo Kwetsima wu ta evuton’wini bya Mukriste.

2. Hlaya Yohana 14: 26. Xana i mani a nga ta hi dyondzisa?

Moya lowo Kwetsima i **muchaveleri**. **Muchaveleri** i munhu loyi a hi yingisaka. U fana na mupfuni. U hi pfuna eka swiphiqo swa hina. **Moya lowo Kwetsima** i **muchaveleri** wa Xikwembu.

3. Hlaya Yohana 15: 26. **Moya lowo Kwetsima i moya wa Ntiyiso**. Leswi swi vula leswaku a wu hembu? (ina kumbe e-e)
4. U vulavula hi yini?

Hlaya Yohana 3: 3-5. **Moya lowo Kwetsima** wu tirha etimbilwini ta vanhu. Wu tirha na hina loko hi **tswariwile ra vumbirhi**. Naswona, wu tirha na hina loko hi velekiwile hi matin a Moya.

5. Hlaya Mintirho 1: 8. Xana **Moya lowo Kwetsima** wu nyikile vadyondzisiwa matimba ya ku endla yini?

6. Hlaya Mintirho 9: 17. Sawulo [Muapostola Pawulo] u amukele Yesu Kriste tanihi Muponisi. Kutani, i mani a nga byela Sawulo a ku” tala hi Moya lowo Kwetsima”?
7. Hlaya 1 Vakorinto 3: 1 na 3:3. Vakriste va le Korinto a va ri na swiphiqo swo tala. Swiphiqo leswi a swi va susa eka ku tala hi Moya lowo Kwetsima. A va nga ri na tintswalo eka vanhu van’wana. A va tshamela ku lwa hi marito. A va ri na maendlelo yo biha. Leswi swi hi komba yini hi vona?
8. Hlaya 1Petro 1:2. **Moya lowo Kwetsima** wu tirha eka Vakriste hi ndlela yo hlamarisa. **Moya lowo Kwetsima** wu susa hinkwaswo leswi hi endlaka leswaku hi va lavo ka va nga basangi. Kutani hi hanyela ku tsakisa Xikwembu. Petro u vula mhaka leyi ntirho wa nkoka wa ku “**hlawulekisiwa** hi **Moya**”
9. Hlaya Yohana 17:17.

a. Xana Yesu Kriste a va khongelelela yini vadyondzisiwa?

Yesu a khongela Xikwembu leswaku xi va **hlawulekisa** hi ntiyiso.

- b. Xana Yesu u ku khongelerile xikhongelo xa muxaka low uke? Loko a khongerile, tsala ehansi xikhongelo kambe u tsala vito ra wena eka xona.
10. Hlaya Mintirho 15: 8-9. Rito **basisiwile** ri vula ku basisiwa swidyoho. Xikwembu xi nyike **Moya lowo Kwetsima** eka Vakriste lavo rhanga. Xana **Moya lowo Kwetsima** wu basisile njhani timbilu ta vona?
11. Hlaya 1 Vatesolonika 5: 23. Lexi i xikhongelo xa Vakriste hinkwavo. Pawulo a khongela leswaku Vakriste hinkwavo va **hlawulekisiwa**. Leswi swi vula leswaku Xikwembu xi ta hi **hlawulekisa** hi ku hetiseka. I mani a nga ta hi basisa etimbilwini na le vuton’wini bya hina.
12. Pawulo a ku, “Hi fanele ku tibasisa— hi suka eka hinkwaswo leswi hi endlaka hi va lava nga basangiki. Hi fanele ku ringeta ku tenga evuton’wini.” (2 Vakorinto 7: 1) Xana hi xihi xivulwa laha hansi lexi nga *fambelaniki* na ndzimana leyi? (a, b, c, kumbe d)

- a. Hi fanele ku tshika ku endla leswi vavisaka miri ya hina.
 - b. Hi nge swi koti ku tibasisa evuton'wini lebyi.
 - c. Hi fanele ku ringeta ku hanya kufana na Yesu Kriste. Hi fanele ku kwetsima.
 - d. Hi fanele ku hambana na mintirho yo biha, miehleketo na maendlelo yo biha.
13. Hlaya Varhoma 8:2. Nawu wa Moya lowu nyikaka vutomi wu hi ntshunxile. Xana wu hi ntshunxile eka yini?
14. Hlaya 1 Vakorinto 13: 13. Vakriste va fanele ku komba ripfumelo, ku tshemba na rirhandzu. Xana hi xihi lexikulu eka leswinharhu?
15. Hlaya Varhoma 5: 5. Xana rirhandzu ra Xikwembu ri ta njhani eka hina?
16. Hlaya Varhoma 8: 4. Ku **Hlawulekisiwa** Vakriste va tatiwile hi **Moya lowo Kwetsima**. Sweswi, a va ha lavi ku famba eka **ntolovelo wa vudyoho**. Ematshan'wini, xana va lava ku famba eka yini?

Kutani, **ntolovelo wa vudyoho** a wu fambisi ndlela leyi va hanyaka hi yona. Timbilu ta vona ti **basisiwile**. **Moya lowo Kwetsima** wu va nyika ndlela yintshwa. Wu va nyika matimba yak u yingisa Xikwembu.

Moya lowo Kwetsima wu tirha eka Vakriste hi tindlela to tala. Wu basisa swidyoho swa vona evuton'wini. Wu basisa mbilu ya **ntolovelo wa vudyoho**. Wu va nyika matimba ya ku hanya vutomi byo tenga. Wu va pfuna ku mboniyela swa Xikwembu. Kambe Vakriste va fanele ku endla swin'wana ku sungula. Va fanele va rhanga va kombela **Moya lowo Kwetsima** leswaku wu tata vutomi bya vona. Va fanele ku tinyiketela hi ku hetiseka eka Xikwembu.

17. Wena na Moya lowo Kwetsima.
- a) Xana u tshame u kombela Moya lowo Kwetsima hi ku hetiseka? (ina kumbe e-e)

- b) Xana Moya lowo Kwetsima wu tile ku tata vutomi bya wena naa? (ina kumbe e-e)
- c) Loko ku ri e-e, xana u le ku ehleketeni hi swona naa? (ina kumbe e-e)
18. Xana wa swi tsakela leswaku **Moya lowo Kwetsima** wu ku tata? Loko swi ri tano, ku na swilo swa mune leswi u faneleke ku swi endla:
- κομβελα Ξικωεμβυ Ξι κυ τατα ηι **Μοψα λοωο κωετσιμα**. (Λυκα 11:13)
 - Νψκα ξιπιρι ξα ωενα εκα Ξικωεμβυ. (ζαρηομα 12: 1–2)
 - βψελα Ξικωεμβυ λεσωακυ υ λαπα κυ βασα να κυ ηλαντσωεκα ενδζενι. (Μιν τιρηο 15: 8–9)
 - Αμυκελα Μοψα λοωο κωετσιμα ηι ριπφυμελο. τσηεμβα Ξικωεμβυ λεσωακυ Ξι κυ ηλαουλεκισα. νεωι τσηεμβι εκα κυ ηετισισα σωιτσηεμβισο . (1 ζατεσαλ ονικα 5: 23–24)

Nongonoko wa marito

1. **tswariwa ra vumbirhi** (*rivita nkatsanyo*): ri hlamusela Mukriste kumbe mupfumeri, munhu loyi a nga ponisiwa ku suka evudyohweni,
2. **muchaveleri** (*riviti*): munhu wo yingisela vanhu naswona a va pfuna eka swiphiqu swa vona; Muchavele,ri (*riviti mpfelelo*): **Moya lowo Kwetsima**, Moya wa Xikwembu; (Moya lowo Kwetsima tanihi **Muchaveleri** u hi pfuna eka swiphiqu swa hina. I mupfuni wa kahle wa Vakriste.)
3. **Moya lowo Kwetsima; Moya wa Xikwembu; Moya** (*riviti mpfelelo*): munhu wa vunharhu eka vunharhu bya Xikwembu; **Muchaveleri**; mupfuni; (Xikwembu I Xikwembu eka vunharhu bya xona: Tatana, N’wana na **Moya lowo Kwetsima**. **Moya lowo Kwetsima** wu ya emahlweni wu tirha ntirho wa Yesu Kriste emisaveni. **Moya lowo Kwetsima** wa hi hlohlotela na ku hi pfuna ku tiva Xikwembu.)

4. **basisiwa** (*riendli*): ku endliwa lava baseke na ku hetiseka ku suka eka vudyoho; u nga vi na xidyoho embilwini; (Timbilu na vutomi byo **basisiwa** hi **Moya lowo Kwetsima**.)
5. **hlawuleka; hlawulekisa** (*riendli*) ku endliwa wo basa na ku kwetsima; hi veka etlhelo swivangelo swa vukhongereri; hi hambana na swidyoho naswona hi nyika xiviri xa hina eka Xikwembu.
6. **ntolovelwa wa vudyoho** (*xivulwahava*): munhu wa le ndzeni loyi a hi yisaka eku dyoheni hi nga yingisi Xikwembu.

Dyondzo ya 8

VAKRISTE VA NGHENA EKA NDYANGU WA XIKWEMBU

Ndzimana ya nhloko

“Hi nga tshiki ku hlengeletana, ku kota leswi van’wana va toloveleke ku endla swona, kambe hi khongotelana” Vaheveru 10: 25).

Vakriste hinkwavo i xiphemu xa ndyangu wa Xikwembu. Xikwembu i Tatana wa hina wa le tilweni. Vakriste i vamakwerhu eka ndyangu wa Xikwembu. Ndyangu lowu wu vuriwa **Kereke**. Tiyimiseli ku komba ndyangu wa wena lowuntshwa rirhandzu lero tala.

1. Biblele yi vulavula hi vanhu lava landzaka Yesu Kriste. Hlaya Mintirho 11: 26. Vanhu lava pfumelaka eka Yesu i vamani?
2. Hlaya 1Vakorinto 12: 27. Xana Kereke yi vuriwa yini?

Swirho swa miri wa hina swi tirha swin’we. **Kereke** yi fanele ku tirha swin’we tanihi miri wa Kriste.

3. Hlaya Vaefesa 5: 23. Xana i mani nhloko ya **Kereke**?

“Nhloko” swi vula murhangeri.

4. Hlaya Vaefesa 5: 25. **Kereke** i ya nkoka eka Yesu Kriste. Xana hikwalahokayini Yesu Kriste a file exihambanweni?
5. Vaefesa 5: 24 yi vula leswaku **Kereke** ya **titsongahata** eka Kriste. Ku **titsongahata** swi vula ku yingisa. Ku va xiphemu xa **Kereke** ya Yena. Xana i mani a faneleke ku yingisa?
6. Hlaya 1 Vakorinto 4: 17. Xana hi kwihi laha Pawulo a nga dyondzisa hi Kriste?
7. Buku ya Yohana yi na ntiyiso hi **Kereke**. Hlaya Yohana 13: 35. Xana vanhu va ta swi tiva njhani leswaku u le **Kerekeni**?

8. Hlaya Yohana 21: 16. Xana **mufundhisi** u fanele ku endla yini eka tinyimpfu ta yena?

Nkarhi wun'wana, hi vula **mufundhisi** murisi va tinyimpfu. Leswi swi vula leswaku **mufundhisi** i murhangeri wa **Kereke**.

9. Vakriste va tsundzuka Yesu Kriste hi ndlela yo hlawuleka. Hlaya 1Vakorinto 11: 23-26. Tindzimana leti ti vulavula hi **Xilalelo xa Hosi. Xilalelo xa Hosi** i xa vanhu hinkwavo lava nga Vakriste. Lava nga pfumela ku ponisiwa. Xana hi swihi leswi hi faneleke ku swi tsundzuka hi **Xilalelo xa Hosi**? (a, b, c, kumbe d)
- a) Hi tsundzuka ku xaniseka na rifu ra Yesu.
 - b) Hi tsundzuka leswaku Yesu u fele swidyoho swa hina.
 - c) Hi tsundzuka leswaku Yesu wa vuya nakambe.
 - d) Hi tsundzuka hinkwaswo leswi nga laha henhla (hinkwato a, b na c ti fanele ku tsundzukiwa).
10. Hlaya Vagalatiya 6: 2. Xana ndzi nga va pfuna njhani vanhu van'wana **ekerekeni** ya mina?
11. Hlaya 1 Vakorinto 12: 4 na 7. Xana i mani a nyikaka tinyiko ta nko eka vanhu? Kutani, vanhu hinkwavo **eKerekeni** va nga kuma ku pfuniwa.
12. **Tikereke** tin'wana ti tiyle naswona ta rhandza. **Tikereke** tin'wana a ti endli. Xana hi yihi eka **tikereke** leti landzelaka leyi a wu ta yi joyina? (a kumbe b)
- a) **Kereke** ya le Yerusalema. (Mintirho 4: 32-33)
 - b) **Kereke** ya le Lewadika. (Nhlovutelo 3: 14-17)
13. Hlaya Mintirho 2: 42. Xana Vakriste lavo sungula a va heta nkarhi va ri karhi va dyondza yini eka Vaapostola?

A va chivirikela ku hlenguletana. Ni ku **phema xinkwa** swin'we.

14. Xana Vaheveru 10: 25 yi vula yini? Xana ndzimana leyi yi hi byela ku endla yini?

Hi nga tshiki ku hlangeletana. Hi fanele hi khongotelana.

15. Xana u vona wonge u nga joyina **kereke**? (ina kumbe e-e) Loko u ku ina, hikwalahokayini?
16. U tshembe Xikwembu eka ku **ponisiwa**. Sweswi se u le ka ndyangu wa Xikwembu. Sweswi se u na **vun'we** kumbe u tikatse na Yesu Kriste. U le ka **vun'we** na Vakriste van'wana eka Yesu Kriste. U fanele u eheleketa hi kutikatsa na kereke. **Vudyelwana** lebyi i bya nkoka eka Vakriste. **Kereke** ya wena yi ta ku pfuna ku kula eku pfumeleni. **Mufundhisi** wa wena u ta ku pfuna ku kula. Xana hi swihi eka leswi landzelaka leswi nga ntiyiso eka wena? (a, b, kumbe c)
- a) Ndzi joyine kereke.
- b) A ndzi se joyina kereke sweswi.
- c) Ndzi ehleketa hi ku joyina kereke.

Se u hetile tidyondzo ta wena ta Bibe. U ta va na masiku ya kahle lama ha taka loko u famba na Xikwembu! Tsundzuka:

- τσηεμβα Ξικωεμβυ νασωονα υ ηανψηλα Ξονα.
- Ηλαψα ριτο ρα Ξικωεμβυ νασωονα υ δψονδζα εκα Ξονα.
- πυλαπυλα να Ξονα ηι ξικηονγελο. ι νκατεκο ωα ωενα.
- τιρηελα Ξικωεμβυ. τιαπελ να Ξονα να πανεωανα.
- μβηονιψελα λεσowi Ξικωεμβυ Ξι νγα κυ ενδλελα σωονα ηα Ψεσυ.
- Νψικελα ξιπιρι ζα ωενα εκα Ξικωεμβυ. κυτανι υ κομβελα Μοψα λοωο κωετσ ιμα κυ τατα πυτομι βγα ωενα.
- φοψινα **κερεκε** νασωονα υ πα να **πυδψελωανι** να παπφυμερι.

NONGONOKO WA MARITO

1. **phema xinkwa** (*xivulwa*): ku dya swakudya: swi tlhela swi vula **Xilalelo xa Hosi**.
2. **Kereke** (*riviti mpfelelo*): vapfumeri hinkwavo eka Yesu Kriste; Vakriste hinkwavo; hinkwavo lava nga ponisiwa eswidyohweni; hinkwavo lava nga tshemba Xikwembu eka ku **ponisiwa**.
3. **kereke** (*riviti*): muako kumbe ndhawu laha Vakriste va hlanganaka kona va gandzela; **vudyelwani** bya vapfumeri va Vakriste.
4. **vudyelwani** (*riviti*): vanhu lava nga vanghana va avelana swin'we; vutomi e**Kerekeni** laha Vakriste va avelanaka Yesu Kriste.
5. **Xilalelo xa Hosi** (*xivulwa*): ndlela yo hlawuleka leyi Vakriste va tsundukaka rifu ra Yesu; ((Vakriste va avelana **Xilalelo xa Hosi** hi mikarhi yo karhi loko va hlangana. **Tafula ra Hosi**) xi tiveka nakambe hi hi vito ra Tafula ra Hosi.)
6. **mufundhisi** (*riviti*): murhangeri wa **kereke** kumbe vadyelwani va vapfumeri; (**Mufundhisi** u tirhela Xikwembu **ekerekeni**. U chumayila rito ra Xikwembu. U pfuna Vakriste ku kula eripfumelweni)
7. **ponisiwa** (*riviti*): maendlelo ya Xikwembu yo ponisa vanhu evudyohweni.
8. **titsongahate** (*riendli*): yingisa; tinyiketele kumbe u nyiketa xiviri xa wena eka munhu un'wana.
9. **vun'we** (*riendli*): joyina, ku va swin'we eka miri wa **Kereke**.

Xiengetelwa

TINHLAMULO TA SWIVUTISO

Leti i tinhlamulo let inga pimanyetiwa ta swivutiso swa tidyondzo. U ta tikumela tin'wana tinhlamulo eka van'wana. U nga tiehleketelela tin'wana tinhlamulo let inga tona.

Dyondzo ya 1

1. ina
2. (a) Yesu (Kriste); (b) wena (mina, un'wana na un'wana, vanhu hinkwavo, wanuna un'wana na un'wana); (c) n'wi amukeli; (d) nghena; (e) nhlamulo ya wena n'winyi
3. ina
4. (a) hikwalahoka swidyoho; swa vona (b) ina; (c) nhlamulo ya wena n'winyi
5. Kriste (Yesu)
6. rivalela hi ku tshunxeka
7. (a) swi hoxekile; (b) yima; (c) rivalela hi ku tshunxeka (rivalela)
8. c (ndzi fanele ku pfumela eka Yesu Kriste leswaku ndzi ponisiwa.)
9. (a) mitirho leyinene; (b) e-e
10. Tatana (Xikwembu, Xikwembu Tatana)
11. ina
12. (a) ina; (b) ina; (c) tilo
13. ina kumbe e-e- nhlamulo ya wena n'winyi. Loko yi ri ina, xikombiso: "Ndzi hundzukile evudyohweni bya mina. Yesu i Muponisi wa mina. Yesu u ndzi ponisile." Na tin'wana tinhlamulo ti ng ava tona.

Dyondzo ya 2

1. (a) jna; (b) Ina; i Yesu (Kriste); (d) ina; (e) Ina
2. jabulosi (Sathani)
3. ringiwile
4. e-e
5. lwana na sathani (ku lwisa n, ku ka u nga yingisi sathani, ku yingisa Xikwembu)
6. ku tshova nawu wa Xikwembu (ku ka u nga endli leswo lulama, ku ka u nga yingisi Xikwembu)
7. ina
8. (a) nhlamulo ya wena n'winyi. Xikombiso,: A ndzi fanelangi ku dyoha (ndzi nga hayi emahlweni ndzi dyoha, ndzi ya emahlweni ndzi dyoha); (b) e-e
9. a (Xikwembu xi ta ndzi pfuna ku hlula ndzingo.)
10. Se a hi nga ha dyohi.
11. c (tivuli swidyoho eka Yesu naswona u hundzuka)
12. ina
13. rirhandzu
14. tinyimpfu (Vakriste; vapfumeri)

Dyondzo ya 3

1. ina
2. ina
3. tinhlamulo hinkwato i ia

4. (a) hlayisa; (yingisa); (b) ina; (c) twana (amukela; tshemba; yingisa, swi endli); (d) ina; (e) yingisa (khomelela, yana emahlweni); (f) ina; (g) yingisa Xikwembu; (h) ina
5. rirhandzu
6. (a) ina; (b) vutomi
7. (a) tlhari; (b) Rito (tidyondzo)
8. (a) A tshaha Matsalwa; (b) Ma hi byela leswi Xikwembu xi lavaka swona.
9. (a) Yi hi byela milawu ya Xikwembu; (b) ku tsundzuka milawu ya Xikwembu
10. tinhlamulo hinkwato ti huma eka wena n'winyi
11. tinhlamulo ta wena n'winyi
12. tinhlamulo ta wena n'winyi. Xikombiso: ku kula tanihi Mukriste, ku tiva ku rhandza ka Xaikwembu, ku kuma ku pfuniwa sweswi (na tin'wana tinhlamulo ti ng ava tona)

Dyondzo ya 4

1. nimixo(nhlikani)
2. mikarhi hinkwawo
3. khensa
4. (a) xidyoho (vubihi; vudyoho) ; (b) e-e
5. (a) ina; (b) ndzi yima na leswi Xikwembu xi swi lavaka (ku ya hi ku rhandza ka Xikwembu)
6. (a) xikhongelo; (b) ina; (c) Tatana; (d) tshama (pfumela)
7. pfumela
8. tinhlamulo ta wena n'winyi

9. languta u tlhela u khongela
10. c (N'wi byele leswi hi swi twaka etimbilwini ta hina.)
11. tinhlamulo ta wena n'winyi
12. tinhlamulo ta wena n'winyi

Dyondzo ya 5

1. (a) hi mbilu ya mina hinkwayo, moya na mianakanyo (b) tanihi mina (mina)
2. hinkwato ti lava ku yingisiwa (ku teka, ku hlayisa; ku endla) Milawu ya Xikwembu
3. (a) fa; (b) ndzi amukela vutomi lebyi nga heriki (ntiyiso, swintshwa; ku xixima
4. swa Xikwembu
5. hinkwaswo; hinkwaswo
6. (a) U nga ha yivi; (b) Vana mutirhi wa kahle, (d) Avelana na swisiwana na vapfumari
7. rirhandzu, musa
8. lava nga pfumeriki (lava nga pfumeriki eka Yesu)
9. (a) Moya lowo Kwetsima; (b) sweswi se ndzi wela eka Xikwembu.
10. vamakwerhu (sesi, van'wana)
11. misava
12. Yesu u hakerile (u ndzi xavile) nxavo lowukulu.
13. (a) mfumo wa Xikwembu; (b) ku lulama ka yena (leswi Xikwembu xi swi lavaka)
14. vutomi lebyi nga heriki (vutomi lebyi nga heriki)
15. tinhlamulo ta wena n'winyi

Dyondzo ya 6

1. hinkwaswo Yesu u ndzi endlerile swona
2. (c) leswi u swi vonaka na leswi u swi twaka wena n'winyi
3. (a) Petro; (b) Andriliya
4. tinhlamulo ta wena n'winyi
5. (a) muhandzu; (b) loko hi mbhonyela (hi vula vumbhoni)
6. hinkwato i tinhlamulo ta wena n'winyi
7. vanhu hinkwavo hinkwako (van'wana)
8. (a) loko va pfumela; (b) tinhlamulo ta wena n'winyi; (c) tinhlamulo ta wena n'winyi
9. vaphasi va vanhu
10. nhlamulo (vumbhoni bya mina)
11. Pawulo
12. (a) Hikuva Yesu hi Yena ndlela, ntiyiso na vutomi; (b) Yesu hi yena loyi a hi yisaka eka Tatana.
13. e (hi ta va byela hinkwaswo)
14. (a) tinhlamulo ta wena n'winyi; (b) ina; (c) ina
15. tinhlamulo ta wena n'winyi
16. tinhlamulo ta wena n'winyi

Dyondzo ya 7

1. Moya lowo Kwetsima
2. Moya lowo Kwetsima (Muchaveleri, Mupfuni, Mumiyeti)

3. ina
4. Yesu Kriste
5. mbhoni (timbhoni)
6. Ananiyasi
7. A va ri va le misaveni (va misava, ku fanana vanhu va misava)
8. hi ngati (rifu) ya/ra Yesu
9. (a) ku hlawuleka (ku tinyiketela) eka vona; (b) tinhlamulo ta wena n'winyi
10. ripfumelo (ku pfumela ka vona eka Yesu)
11. Xikwembu
12. b (Hi nge basisiwi eka vutomi lebyi)
13. (nawu wa) xidyoho
14. rirhandzu
15. Moya lowo Kwetsima
16. Moya (Moya lowo Kwetsima)
17. tinhlamulo ta wena n'winyi
18. tinhlamulo ta wena n'winyi

Dyondzo ya 8

1. Kereke (vanhu); vapfumeri (vadyondzisiwa, valandzeri); Vakriste
2. miri (wa Kriste)
3. Kriste (Yesu)
4. ku va muponisi wa hina
5. Yesu (Xikwembu)

6. tikereke
7. rirhandzu (eka van'wana)
8. langutela (rhangela)
9. d (Hi fanele ku tsundzuka hinkwaswo swi ri swinharhu)
10. pfuna ku rhwala mindzhwalo (na maxangu ya vona)
11. Moya lowo Kwetsima
12. a (Kereke ya le Yerusalema hi yona ya nkoka.)
13. dyondzo (dyondzo)
14. hlohlotela van'wana leswaku mi hlangana.
15. (tinhlamulo ta wena n'winyi – tin'wana ti nga va tinhlamulo ta kahle to fana na leti: ku gandzela Xikwembu; ku kula u tiyela loko hi hlanganile na Vakriste van'wana; ku pfuniwa hi van'wana vakriste; ku dyondza swo tala hi Xikwembu)
16. tinhlamulo ta wena n'winyi